

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ
“БАНКІВСЬКА СПРАВА”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Банківська система — одна із найважливіших і невід’ємних структур ринкової економіки.

Практична роль банківської системи в економіці народного господарства, пов’язаної з ринковими відносинами, визначається тим, що вона регулює в державі систему платежів і розрахунків; більша частина комерційних послуг здійснюється через вклади, інвестиції і кредитні операції; разом із іншими фінансовими посередниками банки направляють населення до фірм і виробничих структур.

Сучасна банківська система — це сфера різних послуг своїм клієнтам: від традиційних депозитно-кредитних і розрахунково-касових операцій, що визначають основу банківської справи, до новітніх форм грошово-кредитних і фінансових інструментів, що використовуються банківськими структурами (лізинг, факторинг, траст та ін.).

Навчальна дисципліна “Вступ до спеціальності” Банківська справа” є складовою програми професійної підготовки фахівців з банківської справи і її першим етапом.

Вивчення курсу здійснюється відповідно до навчального плану.

Мета дисципліни — ознайомити студентів з основними поняттями та категоріями банківської справи. Основне завдання — висвітлити такі питання, як сутність банківської діяльності; історія банківської справи; роль банків у ринковій економіці; види та функції фінансового ринку; правові засади банківської діяльності; роль Національного банку України у регулюванні діяльності комерційних банків; функції банківської системи; види комерційних банків та їх послуги; формування банківських ресурсів; активні та пасивні операції комерційних банків.

Студенти повинні знати:

- історію виникнення банківської справи у світі;
- етапи розвитку банківської справи в Україні;
- суть та значення банківської системи в народному господарстві;
- законодавчі акти, що регламентують роботу банків;
- правове забезпечення банківської діяльності;
- суть активних і пасивних операцій банку та порядок їх проведення;
- роль і функції НБУ у банківській системі;

вміти:

Підготовлено ст. викладачем кафедри банківської та страхової справи
О. М. Перваловою

Затверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи
(протокол № 3 від 10.09.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Первалова О. М. Навчальна програма дисципліни “Вступ до спеціальності “Банківська справа” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Вступ до спеціальності “Банківська справа”, вказівки для виконання контрольної роботи, завдання для контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2010
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2010

- здійснювати класифікацію банківських операцій на активні та пасивні;
- визначати розмір прибутку чи збитку за операціями банку;
- розраховувати показники, що характеризують результати комерційної діяльності банків.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ
“БАНКІВСЬКА СПРАВА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Основи становлення і розвитку банківської системи України
1	Сутність та історія виникнення банківського підприємства
2	Місце банків у ринковій економіці
3	Правові і нормативні засади банківської діяльності
	Змістовий модуль II. Активні і пасивні операції банків
4	Формування ресурсного потенціалу банку
5	Використання фінансових ресурсів під час активних операцій
6	Операції комерційних банків з валютою
7	Показники, що характеризують результати комерційної діяльності банку
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ
“БАНКІВСЬКА СПРАВА”

Змістовий модуль I. Основи становлення і розвитку банківської системи України

Тема 1. Сутність та історія виникнення банківського підприємства

Банківська діяльність як один із видів підприємницької діяльності. Посередницький і виробничий аспекти банківської діяльності. Відмінність між категоріями: “банківська діяльність” та “банківська справа”. Сучасні уявлення про сутність банку, відмінність банку від інших фінансово-кредитних установ. Історія розвитку банківської справи. Формування банківської системи України.

Література [1; 32–34]

Тема 2. Місце банків у ринковій економіці

Банки та грошовий обіг. Роль банків у кругообігу доходів і перетворенні заощаджень в інвестиції. Фінансовий ринок, його види та функції. Банки як основний вид посередників на фінансовому ринку. Склад і функції банківської системи. Центральний банк як головна ланка банківської системи. Функції Центрального банку. Види комерційних банків, їх функції та операції. Види і характеристика банківських послуг.

Література [1; 2; 27; 32–37; 45; 46]

Тема 3. Правові і нормативні засади банківської діяльності

Необхідність, мета та завдання правового регулювання процесу функціонування банківської діяльності. Правовий статус банків в Україні. Правові засади діяльності Національного банку України. Банківське право як засіб державного регулювання банківської діяльності. Місце Національного банку України у правовому та нормативно-регулюванні діяльності комерційних банків. Контроль НБУ над діяльністю комерційних банків.

Література [1; 2; 21; 26; 29; 32–37; 45; 46]

Змістовий модуль II. Активні і пасивні операції банків

Тема 4. Формування ресурсного потенціалу банку

Ресурсний потенціал банку як сукупність фінансових, матеріальних та інших ресурсів банку. Головне місце фінансових ресурсів у ресурсному потенціалі банку, їх класифікація.

Склад, функції та джерела формування власного капіталу банку. Склад і методи формування залучених та запозичених банківських ресурсів.

Нормативи банківського капіталу та класифікація банків за рівнем капіталізації.

Література [1; 16–19; 32–38; 45; 46]

Тема 5. Використання фінансових ресурсів під час активних операцій

Загальні принципи розподілу за напрямками використання фінансових ресурсів. Основний та оборотний капітал. Норми обов'язкового резервування та нормативи ліквідності, які встановлює НБУ комерційним банкам.

Сутність кредитних операцій банків. Системи банківського кредитування: об'єкти та суб'єкти кредитування, форми та види кредиту, порядок надання позик, зміст кредитних угод. Формування резервів для покриття витрат від кредитних операцій.

Нормативи кредитного ризику, встановлені НБУ.

Інвестиційні операції банків. Поняття та види цінних паперів. Портфель цінних паперів та його види. Зв'язок між рівнем доходу та рівнем ризику портфеля цінних паперів. Нормативи інвестування.

Література [1; 8–11; 23; 25; 26; 32–38; 41; 45; 46]

Тема 6. Операції комерційних банків з валютою

Поняття та види валютних цінностей. Види валютних операцій та їх ліцензування. Види валютних ризиків. Порядок купівлі та продажу валюти. Валютний ризик і валютна позиція. Нормативи ризику валютної позиції банку, встановлені НБУ.

Література [1; 12; 24; 32–38; 39; 45; 46]

Тема 7. Показники, що характеризують результати комерційної діяльності банків

Доходи банків, їх склад і джерела формування. Види процентних доходів, їх роль у діяльності банку. Комісійні доходи та доходи від торговельних операцій банку. Поняття витрат банку. Банківські та небанківські операційні витрати. Склад банківських витрат. Формування прибутку банку та його використання. Показники рентабельності.

Література [1; 13; 26; 29; 31–38; 45; 46]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Підприємницький характер банківської діяльності.
2. Посередницькі та виробничі функції банків.
3. Відмінність між категоріям: банківська діяльність і банківська справа.
4. Сучасні уявлення про сутність банку.
5. Економічний та правовий підхід до визначення сутності банку.
6. Відмінність банку від інших фінансово-кредитних установ.
7. Історія розвитку банківської справи.
8. Етапи формування банківської системи України.
9. Роль банків в організації грошового обігу.
10. Функції та види фінансового ринку.
11. Банки на фінансовому ринку.
12. Склад і завдання банківської системи.
13. Зміст діяльності Центрального банку.
14. Класифікація комерційних банків.
15. Характеристика банківських операцій.
16. Види банківських послуг та їх характеристика.
17. Зміст розрахунково-касового обслуговування та кредитних послуг.
18. Зміст депозитних, депозитарних, трастових і консультативних послуг.
19. Ресурсний потенціал банку.
20. Фінансові ресурси банку, їх класифікація.
21. Власний капітал банку.
22. Залучені кошти банку.
23. Запозичені кошти банку.
24. Регулювання обсягів банківського капіталу Національним банком України.

25. Класифікація банків за рівнем капіталізації.
26. Напрями використання фінансових ресурсів.
27. Ліквідність банків і регулювання її рівня Національним банком України.
28. Кредитні операції банків та їх значення.
29. Система банківського кредитування.
30. Зміст кредитної угоди.
31. Нормативи кредитного ризику.
32. Інвестиційні операції банку.
33. Види цінних паперів.
34. Банківський портфель цінних паперів на продаж.
35. Банківський портфель цінних паперів на інвестиції.
36. Вкладення банків в асоційовані та дочірні підприємства.
37. Принцип відповідності між рівнем доходу і рівнем ризику портфеля цінних паперів.
38. Нормативи інвестування, встановлені Національним банком України для комерційних банків.
39. Банківський кредит і його види.
40. Необхідність і принципи формування резервів для покриття втрат від кредитних операцій.
41. Валюта і валютні цінності.
42. Класифікація валютних операцій.
43. Порядок відкриття валютних рахунків та їх види.
44. Регулювання валютних операцій державою.
45. Валютна позиція і ризик.
46. Нормування валютного ризику Національним банком України.
47. Класифікація банківських доходів.
48. Класифікація банківських витрат.
49. Формування прибутку у комерційному банку.
50. Характеристика процентних доходів і процентних витрат банку.
51. Банківське право як законодавча основа банківської діяльності.
52. Правовий статус банків в Україні.
53. Система банківського права.
54. Роль Національного банку України у регулюванні діяльності комерційних банків.
55. Статус Національного банку України.
56. Сутність та необхідність банківського нагляду.

57. Економічні нормативи, що регулюють діяльність банків.
58. Розвиток банківської справи в країнах Західної Європи.
59. Становлення вітчизняної кредитної системи в дореволюційний період.
60. Становлення та розвиток вітчизняної кредитної системи в пореволюційний період.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Студенти заочної форми навчання за опрацьованими правовими і нормативними документами та літературними джерелами виконують контрольну роботу у вигляді реферату обсягом 15–20 сторінок. Реферат містить вступ, основну частину (до 20 с.), висновки та список використаної літератури, зокрема законодавчих актів.

Тема реферату вибирається за першою літерою прізвища (див. табл.):

Перша літера прізвища студента	Номер контрольного питання
А, У	1
Б, Ф	2
В, Ц	3
Г, Х	4
Д, Ч	5
Є, Р	6
Ж, С	7
З, Т	8
І, Ї, Й, Ш	9
К, Щ	10
Л, Е	11
М, Ю	12
Н, Я	13
О	14
П	15

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ

1. Склад банківської системи та її роль в економіці.
2. Банківські послуги, їх характеристика.
3. Організація банківського кредитування.
4. Сутність комерційних банків, їх види.
5. Активні операції комерційного банку.
6. Пасивні операції комерційного банку.
7. Кредитні ресурси комерційного банку.
8. Формування та функції власного капіталу банку.
9. Роль залучених коштів у діяльності банку.
10. Правове регулювання банківської діяльності.
11. Національний банк України, його завдання та функції.
12. Операції банків з валютою, їх регулювання державою.
13. Склад і призначення нормативів, що встановлює НБУ для комерційних банків.
14. Операції банків з цінними паперами.
15. Сутність та види банківського кредиту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правова

1. Закон України „Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121-III // ВВР України. — 2001. — №5,6. — Ст. 36.
2. Закон України “ Про Національний банк України” від 20.05.99 № 679-XIV // Уряд. кур’єр. — 1999. — 1 лип. — С. 1–9.
3. Закон України “Про господарські товариства” від 19.09.91 № 1576-XII // ВВР України. — 1991. — № 49.
4. Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” від 05.04.01 № 2346-III // Уряд. кур’єр. — 2001. — 16 трав.
5. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.01 № 2664-III // Уряд. кур’єр. — 2001. — 23 серп.
6. Закон України “Про цінні папери і фондовий ринок” від 23.02.06 № 3480-IV.
7. Закон України “Про обіг векселів в Україні” від 05.04.01 №2374-III // Уряд. кур’єр. — 2001. — 4 трав.
8. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 30.06.99 №784-XIV // Уряд. кур’єр. — 1999. 15 верес.

9. Закон України „Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов’язань” від 22.11.96 № 543/96 // ВВР України. — 1997. — № 5.
10. Закон України “Про заставу” від 02.10.92 № 2654-XII // ВВР України. — 1992. — № 47.
11. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.91 № 1560-XII (із змін. і допов.) // Цінні папери в Україні. — К.: УФБ, 1993.
12. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.97 № 283/97-ВР (із змін. і допов.).
13. Закон України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 07.05.96 № 184/96-ВР (із змін. і допов.).
14. Закон України “Про державну таємницю” від 10.09.99 № 079-XIV // Уряд. кур’єр — 1999. — 24 листоп.
15. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 19.02.92 № 2139-12 (із змін. і допов.).
16. Закон України „Про фінансовий лізинг” від 16.12.97 № 723/97-ВР.
17. Закон України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15.03.01 № 2299-III // Уряд. кур’єр. — 2001. — 25 квіт.
18. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12.07.01 № 2658-II // Уряд. кур’єр. — 2001. — 12 верес.
19. Закон України “Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб” від 20.09.01 № 2740-III // Уряд. кур’єр. — 2001. — 24 жовт.
20. Декрет Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19.02.93 № 15-93.
21. Постанова КМ України та НБУ “Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті” від 21.06.95 № 444-95-п.
22. Указ Президента України “Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки” від 12.06.96 № 436/95.
23. Інструкція “Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”: Затв. постановою Правління НБУ від 21.01.04. № 22.

24. *Інструкція* “Про касові операції в банках України”: Затв. постановою Правління НБУ від 14.08.03 № 337.
25. *Інструкція* “Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах”: Затв. постановою Правління НБУ від 12.11.03 № 492.
26. *Інструкція* “Про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України”: Затв. постановою Правління НБУ від 19.02.01 № 69.
27. *Інструкція* “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні”: Затв. постановою Правління НБУ від 28.08.01 № 368.
28. *Інструкція* “Про бухгалтерський облік доходів і витрат банку”: Затв. постановою Правління НБУ від 18.06.03 № 255.
29. *Інструкція* з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України: Затв. постановою Правління НБУ від 20.08.03 № 355.
30. *Положення* НБУ “Про порядок створення і державну реєстрацію банків, відкриття їх філій, представництв, відділень”: Затв. постановою Правління НБУ від 31.08.01 № 375.
31. *Положення* НБУ „Про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій”: Затв. постановою Правління НБУ від 17.07.01 № 275.
32. *Положення* “Про порядок визначення та застосування комплексної рейтингової оцінки комерційних банків за системою СА-MEL”: Затв. постановою Правління НБУ від 25.06.98 № 246.
33. *Положення* “Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства”: Затв. постановою Правління НБУ від 28.06.01 № 369.
34. *Положення* НБУ “Про механізм рефінансування комерційних банків України”: Затв. постановою Правління НБУ від 15.12.2000 № 484.
35. *Положення* НБУ “Про порядок здійснення консорціумного кредитування”: Затв. постановою Правління НБУ від 21.02.96 № 37.
36. *Положення* НБУ “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”: Затв. постановою Правління НБУ від 06.07.2000 № 278.
37. *Положення* “Про порядок формування і використання банками резерву для відшкодування можливих втрат від дебіторської за-

- боргованості”: Затв. постановою Правління НБУ від 13.12.02 № 505.
38. *Положення* “Про порядок визначення справедливої вартості та зменшення корисності цінних паперів”: Затв. постановою Правління НБУ від 17.12.03 № 561.
39. *Положення* “Про відкриття та функціонування в уповноважених банках України рахунків банків-кореспондентів в іноземній валюті та в гривнях”: Затв. постановою Правління НБУ від 26.03.98 № 118.
40. *Положення* “Про порядок формування обов’язкових резервів для банків України”: Затв. постановою Правління НБУ від 27.06.01 № 244.
41. *Положення* “Про порядок формування і використання банками резервного фонду”: Затв. постановою Правління НБУ від 08.08.01 № 334.
42. *Положення* „Про ведення касових операцій у національній валюті України”: Затв. постановою Правління НБУ від 15.12.04. № 637.
43. *Положення* “Про виконання установами банків доручень підприємств та розрахункових документів на безспірне списання (стягнення) коштів”: Затв. постановою Правління НБУ від 18.09.98 № 379.
44. *Положення* “Про порядок створення і державної реєстрації банківських об’єднань”: Затв. постановою Правління НБУ від 31.08.01 № 377.
45. *Положення* “Про порядок здійснення банками вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами”: Затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 516.
46. *Положення* “Про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України”: Затв. постановою Правління НБУ від 16.12.02 № 508.
47. *Положення* „Про порядок здійснення уповноваженими банками операцій за документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями”: Затв. постановою Правління НБУ від 03.12.03 № 514.
48. *Положення* “Про здійснення уповноваженими банками операцій з банківськими металами”: Затв. постановою Правління НБУ від 06.08.03 № 325.

49. *Правила* здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України: Затв. постановою Правління НБУ від 18.03.99 №127.
50. *Уніфіковані* правила і звичаї для документарних акредитивів: Розробл. Міжнарод. Торговою Палатою № 500, 1993.
51. *Уніфіковані* правила для договірних гарантій: Розробл. Міжнар. Торговою Палатою, 1992.
52. *Цивільний кодекс* України.

Основна

53. *Адамик Б. П.* Національний банк і грошово-кредитна політика: Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 278 с.
54. *Банківська справа* / За ред. В. І. Колеснікова, Л. П. Кроливецької. — М.: Фінанси і статистика, 1995 (мова рос.).
55. *Грушко В. І., Липтєв С. М., Любунь О. С., Раєвський К. Є.* Банківський нагляд. — К.: ЦНЛ, 2004. — 264 с.
56. *Інвестиції в Україні* / За ред. С. І. Бакаріна. — К.: Кондор, 1996.
57. *Маркова О. М., Сахарова Л. С., Сидоров В. М.* Комерційні банки та їх операції. — М.: Банки та біржі, 1995 (мова рос.).
58. *Основи банківської справи* / За ред. А. М. Мороза. — К.: Лібра, 1994.
59. *Савлук М. І., Мороз А. М., Коряк А. М.* Вступ до банківської справи. — К.: Лібра, 1998.
60. *Банківська справа: Навч. посіб.* / За ред. проф. Р. І. Тиркала. — Тернопіль: Карт-бланш, 2001. — 314 с.
61. *Васюренко О. В.* Банківські операції: Навч. посіб. — К.: Знання, 2004. — 324 с.
62. *Кравець В. М., Кравець О. В.* Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність / За ред. В. І. Міщенко. — К.: Знання-Прес, 2003. — 470 с.
63. *Петрук О. М.* Банківська справа: Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — К.: Кондор, 2004. — 461 с.
64. *Скоморович І. Г., Реверчук С. К., Малик Я. Й. та ін.* Історія грошей і банківництво: Підручник / За заг. ред. проф. С. К. Реверчука. — К.: Атака, 2004. — 340 с.
65. *Шевченко Р. І.* Банківські операції: Навч.-метод посіб. — К.: КНЕУ, 2003. — 276 с.

Додаткова

66. *Управління валютними ризиками* / За ред. В. А. Ющенко, В. Міщенко. — К.: Знання, 1998.
67. *Карчева Г., Ревун В.* Шляхи вдосконалення нагляду та регулювання діяльності проблемних банків // Вісн. НБУ — 2000. — № 4. — С. 26–28.
68. *Кіндрацька Л.* Формування і використання резервів під кредитні ризики та методика обліку цих операцій у комерційних банках України // Банк. справа. — 2000. — № 1. — С. 35–39.
69. *Клюско Л. А.* Диверсифікація оподаткування діяльності банків // Фінанси України. — 1999. — №12. — С. 78–81.
70. *Гладких Д.* Основні показники фінансової стабільності банківської установи // Вісн. НБУ. — 1999. — №10. — С. 29–33.
71. *Довгань Ж.* Управління власним капіталом комерційного банку // Вісн. НБУ. — 1999. — № 8. — С. 47–49.
72. *Заруба О. Д.* Банківський менеджмент і аудит. — К.: Лібра, 1996.
73. *Роуз С.* Банковський менеджмент. — М., 1995.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Вступ до спеціальності “Банківська справа”	4
Зміст дисципліни “Вступ до спеціальності “Банківська справа”	5
Питання для самоконтролю	7
Вказівки до виконання контрольної роботи.....	9
Теми рефератів.....	10
Список літератури.....	10

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп’ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-4385

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*

